

ПРОЦЕС РЕФОРМ В УКРАЇНІ ТА МОЖЛИВА УЧАСТЬ В НИХ ГЕОГРАФІВ

Про сьогодні в Україні

У цивілізаційному розвитку Суспільства відбуваються складні процеси у формуванні різних спільнот людей. Найбільш складним із них є державотворення: від невеликих громадських утворень, князівств, королівств, держав, імперій і знову держав та їх об'єднань.

Процеси, що відбуваються у сучасній молодій Україні зі складним історичним минулим, мають враховувати минуле і сучасне тло розвитку. Останнє має великі складнощі. Намагання швидкими темпами перейти до ліберальної економіки призвело до встановлення практично тотального господарювання великих монополій, проникнення і посилення впливу транснаціональних корпорацій. Відбулося безпрецедентне збагачення невеликої групи людей на фоні загального зниження рівня життя населення (табл. 1), появи безробітних, дітей-безбаченків та інших негативних явищ.

Таблиця 1

Заробітні плати людей в окремих державах бувшого СРСР*

Держави	Середня зарплата (американські долари)	ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності (місце)	Рейтинг щастя
Білорусь	402	18000 (67)	67
Грузія	413	10104 (125)	125
Казахстан	132	25145 (60)	60
Молдова	288	5328 (132)	55
Росія	657	26499 (48)	49
Естонія	1313	29313 (41)	66
Україна	263	8305(113)	132

* Джерело: Газета «Комсомольська правда в Україні» (24-31.08.2017)

Назовні проступили культ наживи та вигоди, порушення моральних норм, посилення жорстокості та криміногенності в суспільстві, втрата людяності. Фактично призупинена система підтримки моральних цінностей. Для багатьох людей зруйнувалися ідеали минулого життя, віра в майбутнє. На жаль, сьогодні панують напористі, егоїстичні, аморальні та бізнесові інтереси.

Обумовленість реформ

Ці складні та подібні процеси відбуваються в багатьох державах світу і, згідно з Е. Тоффлером, є відбиттям головного соціального процесу – зміни цивілізаційних хвиль. Сьогодні триває третя хвиля, основні принципи якої – децентралізація, деконцентрація, дестандартизація та індивідуалізація [1]. Вони і призвели в багатьох державах світу до періодичних змін вертикалей влади та її форм. За цим автором, головна *сила третьої хвилі* – у людському капіталі, в мозку людини, у виробництві нематеріальних благ, у формуванні нових умов спілкування, налаштуванні обміну ідеями тощо.

Ми усі відчуваємо кіберсоціалізацію, що найбільш чітко проявляється у діяльності та житті молодого покоління людей. Багато з того, що їх цікавить, вони знаходять у мережі Інтернет.

Нові умови розвитку України обумовили необхідність здійснення багатьох реформ у державі. Проте справа не у кількості реформ, а в їх якості та наданих ними можливостях відчутти населенню позитивні їх наслідки. У реформуванні діяльності суспільства на усіх стадіях задіяні управлінці різних рангів, науковці, освітяни, громадськість. І, все ж, ходом впровадження реформ пересічні українці та представники влади не задоволені. Зазначу, що невикористані й потенційні можливості географії. Це стосується як теоретичних напрацювань, так і практичної діяльності її представників. Багато часу минуло з дня запровадження реформ, тому продовжується поєднання і застосування теоретичних і практичних здобутків. І тут має чітко «вимальовуватись» головна сила третьої хвилі – активність людського капіталу.

Дотримуючись раніше означеного щодо поліпшення життя людини, акцентую увагу на найбільш *актуальних роботах*, які мають здійснюватися за участі географів:

- розробка Стратегії сталого (збалансованого) розвитку України до 2030 р. та пізніше їх продовження за термінами, з урахуванням Цілей сталого розвитку 2030;
- розробка Національного плану дій щодо впровадження Стратегії сталого (збалансованого) розвитку;
- розробка Стратегій розвитку регіонів і окремих поселень;
- розробка територіальних планів регіонального розвитку;
- розробка галузевих стратегій розвитку;
- доопрацювання та впровадження методології комплексного використання поєднаних територіально-природних і суспільних ресурсів з дотриманням означених цілей просторового розвитку;
- розробка моделей раціонального використання територіального капіталу;
- здійснення стратегічної екологічної оцінки (СЕО) розвитку території та опрацювання методів упередження витоків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру;
- оцінка та інформаційне просування інноваційних, креативних впроваджень з метою підтримки збалансованого розвитку регіонів різного типу;
- участь у розробці програм дальнього горизонту розвитку територій.

Викладене підтверджує думку, що завданням сучасної *практичної географії* є участь у роботах, де головним об'єктом вивчення є геопростір та його складові (простір компонентів природи, економічний та соціальний простори). Під геопростором розуміємо сукупність відношень та взаємозв'язків між географічними об'єктами, що розташовані на конкретній території та розвиваються у часі під впливом природних та антропогенних чинників [2].

Таке розуміння геопростору надає можливість розглядати його інтегральний ресурс у різних варіантах розвитку.

Реформи в Україні

Для реалізації основних 18 реформ внесено відповідні конституційні зміни, прийнято певні закони та законодавчі акти. Реформи спираються на 6 стратегічних документів: Програму діяльності Уряду з виконання Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» (2015 р.), Угоду про Асоціацію України з ЄС, Стратегію сталого розвитку «Україна 2020», Коаліційна угоду, Меморандум України з МВФ, План законодавчого забезпечення реформ.

Формування завдань реформ і хід їх виконання регулярно розглядаються на Національній раді реформ.

На хід виконання реформ суттєво вплинуть нові закони щодо приватизації, які уже підготовлені Урядом. Запропоновано розділити усі підприємства на 4 групи. Перша група включає 359 державних об'єктів, на які чекає концесія (підприємства по обслуговуванню доріг, аеропорти, лісгоспи). Друга група підприємств (1255) буде ліквідована. Третя група (378 об'єктів) залишиться у державній власності. Четверта група підприємств (893) підлягає приватизації. Для географів зрозуміло, що попереду величезні зміни у промисловій інфраструктурі, структурі виробництва, зайнятості населення тощо [3].

Розуміючи стан економіки держави, а відповідно і державної підтримки розвитку наукової діяльності в НАН України, галузевих Академіях наук та вищих навчальних закладах, все ж, вважаю можливим застосування методології географії принаймні у 7 державних реформах: децентралізації, дерегуляції, охорони здоров'я, енергетики, просування інтересів України у світі, сільського господарства, освіти. Ці реформи за назвами і за суттю співпадають з головними принципами третьої цивілізаційної хвилі розвитку. Фактично стосовно кожної з реформ у географів уже є певні напрацювання, отримані у процесі підготовки дисертаційних, курсових та дипломних робіт, написанні

монографій, статей та розробці комплексних чи тематичних атласів і окремих карт.

Біда нашої держави полягає у недосконалому співробітництві управлінців з науковцями і освітянами та політиканством. Так склалося, що державотворці переймаються черговими виборами та відповідним піаром, а мають думати про майбутнє людей і покращення умов їх життя, використовуючи наявний інтелектуальний потенціал держави.

Географія і реформи

Науковці, управлінці, бізнесмени і громадськість, розуміючи складнощі поступу держави, працюють над різними можливими програмами її розвитку. На сьогодні найбільш відомими є кілька:

- нова економічна стратегія, що може ґрунтуватись на двох альтернативах: радикально-ліберальній доктрині, або парадигмі високотехнологічного розвитку національної економіки [4];

- «Україна 2030» – доктрина сильного, сталого, збалансованого та всеосяжного зростання;

- Стратегія сталого розвитку України до 2030 р. [5].

Розробки цих та інших програм враховують світовий і європейський досвід визначення прогресивного розвитку цивілізації (програми ООН, Європейського союзу, України та ін.).

На жаль, кволе сприйняття на державному рівні цих та інших програм не сприяє активному їх просуванню для впровадження. Наскільки мені відомо, як учаснику розробки, тільки Стратегія сталого розвитку України до 2030 р. офіційно передана представництвом ООН в Україні до розгляду в Адміністрацію Президента України. Якою буде її доля ми побачимо у найближчі місяці. Варто зазначити, що Стратегія ввібрала більшість думок, в тому числі і географів, які були висловлені під час її розповсюдження та проведення регіональних (Івано-Франківськ, Одеса, Харків) і національних (Київ) консультацій.

Кожна з реформ має свою специфіку. В них формуються і певні завдання суспільства щодо їх розробки та можливої реалізації. Географи, при можливому долучені до участі в реформах (а це певною мірою залежить і від нашої активності) мають достеменно вивчити цю специфіку і намагатися сприяти їх реалізації.

Можливу участь географів у розробці і реалізації реформ розглянемо на прикладі реформи децентралізації [6].

В основі реформи знаходяться: запровадження спрощеного адміністративно-територіального устрою; місцеві ради матимуть власні виконавчі органи; забезпечення збалансованості повноважень, ресурсів та відповідальності органів місцевого самоврядування; отримання громадою статусу юридичної особи публічного права і її визначення єдиним суб'єктом реалізації права на місцеве самоврядування; поширення юрисдикції органів місцевого самоврядування на землі за межами населених пунктів.

Реформування адміністративно-територіального устрою проходитиме у напрямках зменшення кількості існуючих одиниць: від 490 районів до 100; від 458 міських, 783 селищних і 10279 сільських рад до 1500 громад. Здійснення моделювання і створення об'єднаних територіальних громад має і визначені орієнтири: середня кількість поселень у громаді – 16, середня чисельність жителів громади – 9 тис. осіб; середня площа громади – 400 км² ; прями міжбюджетні стосунки з державним бюджетом; перелік обов'язкових стандартних послуг, які мають надаватися в межах громад.

Очевидною є участь географів у всіх перелічених напрямках даної реформи. Особливої уваги заслуговує: вдосконалення схеми адміністративно-територіального устрою та природно-господарського районування; моделювання адміністративно-територіальних одиниць; формування об'єднаних територіальних громад; методична і організаційна підтримка практичного формування і функціонування спроможних і самодостатніх територіальних громад тощо.

Список літератури:

1. Тоффлер Елвін. Третя хвиля / З англ. пер. А. Євса. – К.: Вид. дім «Всесвіт», 2000. – 480 с.
2. Маруняк Є.О. Соціально-економічний простір (методологія геопросторових досліджень та практика планування): автореф. дис. ... д-ра геогр. наук: 11.00.02 / Є.О. Маруняк; НАН України. Інститут географії. – К., 2016. – 42 с.
3. «Итоги недели» 01.08.2017 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/>
4. Унковська Т. Нова економічна стратегія для України // «Дзеркало тижня». – 2017. – №7.
5. Марушевський Г.Б., Руденко Л.Г., Тимочко Т.В. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року: розробка і шлях до визнання // «Світогляд». – 2017. – №1 (63).
6. Децентралізація влади [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/>